

Den Haag, 29 november 2006

Dames en heren,

De uitreiking van de Spinoza-premies is wat mij betreft de belangrijkste jaarlijkse gebeurtenis in wetenschappelijk Nederland. Wetenschap moet het immers hebben van excellente mensen. Bij deze gelegenheid wordt van vier toponderzoekers, die in de bloei van hun wetenschappelijke leven zitten, officieel vastgesteld dat ze excellent zijn. Daar is dus geen twijfel meer over mogelijk, dat staat wetenschappelijk vast! Bovendien stelt NWO hen met de premie in staat om in volledige vrijheid het onderzoek van hun keuze te doen. Dat vind ik nou wetenschapsbeleid op zijn best. Ik heb de afgelopen jaren veel Spinozisten persoonlijk leren kennen. Sommigen omdat ze inmiddels bepalende functies in wetenschappelijke organisaties hebben, zoals Peter Nijkamp en Frits van Oostrom. Anderen omdat ik met hen heb samengewerkt aan grote en kleine wetenschappelijke initiatieven.

Om hier maar eens een paar namen te noemen. Met Bob Pinedo hebben we gewerkt aan het versterken van ons translationeel onderzoek. Dat heeft geleid tot heel grote investeringen uit het Fonds Economische Structuur in het Topfarma Instituut en in het Centre for Translational and Molecular Medicine.

Hans Oerlemans zit achter een initiatief dat nu nog veel kleiner is: de versterking van het Nederlandse poolonderzoek in het kader van het internationaal polair jaar. Maar dat onderzoek kan nog groter worden: over het FES voorstel over kennis voor klimaat neemt het nu demissionaire Kabinet in januari een besluit. Ik praat daar binnenkort over door met collega Winsemius.

Spinozisten zoals Henk Barendrecht hebben mij - misschien wel zonder dat zij dat zelf in de gaten hadden – ervan overtuigd dat wij het wiskunde onderzoek in ons land moeten versterken. Dat heeft geleid tot onze subsidie aan de wiskunde-clusters van NWO.

Peter Haagoort heeft mij ingewijd in de fantastische nieuwe mogelijkheden van het hersenonderzoek. Daarom laat ik nu onderzoeken of we een maatschappelijk topinstituut voor hersenonderzoek ten behoeve van het onderwijs op kunnen zetten. En ik heb het vermoeden dat ook Rien van Ijzendoorn daarin wel een rol zal gaan spelen. Dit maatschappelijk topinstituut zou moeten worden ingebed in een breder initiatief op het terrein van hersenen en cognitie. Ik kan dus meteen een antwoord geven op wat Josien Bensing vanmiddag zei: ja, ik vind dat dit initiatief er moet komen en dat hersenen en cognitie één van de grote prioriteiten van het wetenschapsbeleid van de komende jaren moet worden.

Over maatschappelijk topinstituut gesproken, dat hele begrip hebben we bedacht naar aanleiding van de Spinoza premie van Lans Bovenberg en zijn initiatief voor Netspar. Dat heeft geresulteerd in subsidie voor Netspar zelf, maar ook voor twee andere maatschappelijke topinstituten: HILL en NICIS.

Frank Grosveld en Ronald Plasterk stonden aan de wieg van het nationaal genomics initiatief. Ook over de voortzetting daarvan zal het Kabinet in januari een besluit nemen. Persoonlijk weet ik al welk besluit ik zou willen!

Anne Cutler is een van degenen die ervoor hebben gezorgd dat ik het Max Planck Instituut voor psycholinguïstiek ging subsidiëren, toen het voortbestaan daarvan in gevaar kwam. Haar

werk en dat van haar collega's gaf sterke argumenten om de ontwikkeling van taal- en spraaktechnologie te ondersteunen via de Taalunie. De Spinozisten op het letterenterrein hebben mij ertoe geïnspireerd om stevige impulsen te geven aan conservering en digitalisering. Om nog maar te zwijgen over het prachtige, invloedrijke werk van Frits van Oostrom voor de geschiedenis canon.

Ed van den Heuvel is één van de astronomen die mij ervan heeft overtuigd dat ik moest ingrijpen toen LOFAR in de BSIK regeling buiten de boot dreigde te vallen. Wist u overigens dat hij vorige week de Genootschapsmedaille van het Genootschap ter bevordering van Natuur-, Genees- en Heelkunde heeft gekregen? Die medaille is veel zeldzamer dan de Nobelprijs. Sinds begin vorige eeuw is hij slechts elf keer eerder verleend, en wel aan iemand met grote verdiensten in de exacte wetenschappen. Bij Ed van den Heuvel voor zijn werk op het terrein van de sterrenkunde en de popularisering daarvan. Bij dat laatste ben ik door hem betrokken toen hij mij vroeg de vernieuwing van zijn planetarium in Artis te subsidiëren. Ik heb dat met heel veel plezier gedaan. Ed is overigens niet de enige Spinozist uit de astronomie die invloed heeft gehad op het wetenschapsbeleid: Ewine van Dishoek heeft mij er op onze reis naar Chili samen met haar man van doordrongen dat de Toponderzoeksscholen moeten worden gecontinueerd.

Kees Dekker was één van de mensen die ervoor hebben gezorgd dat ik nanowetenschap als nationale prioriteit heb aangewezen, meteen toen ik minister werd. In het verlengde daarvan hebben we pas geleden hard gewerkt aan een Kabinetsvisie op nanotechnologie. En Kees heeft de aanzet gegeven tot het debat over wetenschap en religie dat eerst veel emotie opriep, maar nu is uitgemond in een prachtige reeks debatten bij de KNAW.

Vele fysici wisten de Spinozo-premie te winnen. Ik noem er slechts een paar: natuurlijk Gerard 't Hooft, die daarna ook de Nobelprijs kreeg, maar ook Carlo Beenakker die niet de Nobelprijs, maar wel de AKZO-Nobel prijs heeft gewonnen. Robert Dijkgraaf gaf met zijn premie de aanzet voor het Talentkracht project om de wetenschappelijke verwondering van jonge kinderen in kaart te brengen en vast te houden. Onlangs heb ik subsidie toegekend aan het vervolg van dat project: ik mag u wel verklappen dat dit voor mij persoonlijk één van mijn mooiste besluiten als minister was.

Een heleboel winnaars kan ik vanmiddag niet noemen, anders zou ik veel te lang spreken. Vooruit, toch nog maar één dan, 'last but not least': Els Goulmy die zich sterk maakt voor meer vrouwen in de wetenschap. Haar landelijk netwerk van vrouwelijke hoogleraren is een van mijn geheime wapens om ervoor te zorgen dat we sneller meer vrouwelijke hoogleraren krijgen in ons land. Dat moet echt!

Een aantal Spinozisten heb ik mogen beluisteren tijdens de zogeheten Hoftoren lezingen bij mij op het departement in de Hoftoren, voor een Haags gezelschap. Wat mij daar telkens weer opvalt, is dat toponderzoekers ook heel goed in staat zijn om voor leken een prachtige presentatie te geven over hun werk om op die manier politici, ambtenaren en anderen te enthousiasmeren.

Eén van hen wil ik als laatste toch nog even apart noemen: Niek Lopez Cardozo. Hij gaf een wel heel bijzondere Hoftoren lezing, de kernfusie roadshow. Dat kon je bijna een goochelshow noemen. Door die bijzondere vorm was het een onvergetelijke, stimulerende ervaring. Niek heeft mij doordrongen van de mogelijkheden en het grote belang van fusie voor onze toekomst.

Bij alle genoemde namen kon ik er moeiteloos in één adem een concreet resultaat aan toevoegen, iets wat het belang van de wetenschap voor onze samenleving onderstreept. Nee, u zit niet in ivoren torentjes te wetenschappen om de wetenschap. Want dat is, om het met professor Prlwytzkofsky uit Olivier B. Bommel te zeggen, met een Duitse tongval natuurlijk: “Dat is van ener wáááánzin, voor een wetenschapper is dat ja wéderlijk!”

Dan kom ik nu bij de premiewinnaars van dit jaar, die heel goed in de Spinoza winnaarstradities passen. Jan Zaanen houdt de eer van onze natuurkunde hoog. Als het aan hem ligt, zal ons land op dit terrein bij de wereldtop blijven horen, net als de afgelopen decennia.

Het werk van Jozien Bensing is belangrijk voor de volksgezondheid; zelfs zó belangrijk dat zij mijn collega Hans Hoogervorst ervan heeft overtuigd om haar instituut een eigen status te laten behouden, die eigenlijk niet paste in zijn algemene lijn. Regels hoeven inderdaad niet altijd strikte regels te zijn!

Carl Figdor en Ben Scheres werken in het brede cluster van de bio- of biomedische wetenschap. Beide werken met technieken uit de moleculaire biologie. Zij werken daarmee in het hart van wat misschien wel de grootste wetenschappelijke en technologische revolutie is die we ooit hebben gekend. In dit gebied ontwikkelen de basistechnologieën zich razendsnel. Wereldwijd wordt er steeds meer geïnvesteerd. En er liggen geweldige kansen voor doorbraken. In de biowetenschap proef ik een groot optimisme voor de komende vijftientig jaar. Voor het eerst lijkt echte genezing van kanker, hart- en vaatziekten, Alzheimer en andere ouderdomsziekten, maar ook reuma en andere chronische ziekten, binnen bereik te komen. En tegelijk liggen er in de landbouw- en voedingstechnologie grote nieuwe mogelijkheden. Ook kunnen de biowetenschappen doorbraken mogelijk maken op het terrein van de energievoorziening, bijvoorbeeld via biobrandstoffen.

Nederland zit in een uitstekende positie om van deze revolutionaire ontwikkelingen te profiteren. Wij hebben nu een prachtig stelsel van Universitaire medische centra, waar ziekenhuis en faculteit gefuseerd zijn. Het onderzoek dat hier gebeurt, behoort tot de top van de wereld. We hebben ook een aantal grote bedrijven met veel R & D op dit terrein en veel starters. De biosector, medisch, landbouw/voeding en ecologisch, heeft het in zich om een grote motor van onze economie te worden.

Maar we zijn er nog lang niet. Het volgende Kabinet moet doorpakken, hoe het ook wordt samengesteld. Er is continuïteit nodig van de investeringen, in grote infrastructuur, in de biomedische sector, in het onderzoek naar hersenen en leren. Het nieuwe Kabinet moet snel Integrale strategie formuleren voor de ontwikkeling van nieuwe medische producten en diensten. Die moet gebaseerd zijn op de prioriteiten in de gezondheidszorg, én op de sterktes van ons onderzoek, én op de mogelijkheden voor het scheppen van nieuwe bedrijvigheid. De ministeries van VWS, OCW, en EZ moeten dat dus samen doen.

Ik kom nu aan de uitreiking van de premies. Maar tegen u als winnaars wil ik eerst nog een paar dingen zeggen. Ik begon vandaag mijn contacten met eerdere Spinozisten langs te lopen en te vertellen wat die allemaal voor mijn beleid hebben betekend. Ook van u verwacht ik veel op dat gebied. Als Toponderzoekers bij Kamerleden en bewindslieden aankloppen met serieuze boodschappen, krijgen ze gehoor. Dan wordt er naar hen geluisterd. Niet als zij alleen maar klagen en mopperen, dat gebeurt al zoveel. Maar wél als zij kansen aanreiken,

helder en inspirerend vertellen over hun werk en over de mogelijkheden. Ik hoop dan ook van harte dat u dat gaat doen, dat u uw nieuwe status daarvoor gaat benutten.

En ik hoop nog iets. Namelijk dat u, of enkele van uw collega's, het voorbeeld van Gerard 't Hooft volgt en een Nobelprijs wint. Want dat zit mij een beetje dwars. Wij scoren op veel terreinen bij de wereldtop in het onderzoek. Maar alleen op het terrein van de natuurkunde hebben we het zo goed voor elkaar dat daar ook regelmatig Nobelprijzen zijn gevallen (wanneer komt de volgende overigens?). Om er meer te krijgen moeten we excellente groepen meer armslag geven, en een centrale rol geven aan onze meest excellente onderzoekers, aan de Spinozisten dus. Het wetenschapsbeleid van het volgende Kabinet moet dat bevorderen.

En dan nu de uitreiking van de premies!

Josien Bensing: u wilt de zachte kant van geneeskunde hard maken. U geeft vele lezingen over de moeilijke onderwerpen op het grensvlak van algemene en geestelijke gezondheidszorg, zoals over moeheid en pijn. Eigenlijk over verkiezingscampagnes en de uitslag dus!

Carl Figdor: u wist eerst niet wat u wilde worden. Uw vader dacht dat biologie wel wat voor u zou zijn, en nu bent u één van de wereldleiders op het terrein van immunotherapie van kanker. Maar ik heb begrepen dat u na uw studie ook nog eens uw onderwijsaantekening haalde. Tijdens uw stage op een lyceum vermaakte u schoolkinderen met een muizendoolhof. Eigenlijk bent u dus deskundig op het terrein van formaties!

Jan Zaanen: u noemt de quantummechanica een Efteling voor volwassenen. Uw drie belangrijkste wetenschappelijke publicaties trekken in ieder geval Efteling-achtige bezoekersaantallen, ze worden wereldwijd meer dan eens per week geciteerd.

Ben Scheres: u bent als schooljongen tijdens een uitstapje in 1960 in het Evoluon geïnspireerd door een DNA streng. Jammer dat het Evoluon niet meer bestaat, maar u weet tenminste nog hoe inspirerend zo'n omgeving is. Als we nog eens iemand voor Nemo of Naturalis nodig hebben, dan weet ik u te vinden!